

O'ZBEKISTONDA OG'IZ BO'SHLIG'I JARROHLIGI VA DENTAL IMPLANTOLOGIYADA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH: SOG'LIQNI SAQLASH STRATEGIYASI, KLINIK SAMARADORLIK VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Mualliflar: **Muxammadiyeva G.Sh, Salimova M.A**

Ilmiy rahbar: **Sattorova D.G, Azimov A.M**

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimini isloh qilish chora-tadbirlarini amalga oshirish doirasida aholiga tibbiy yordam ko'rsatishning zamonaviy tizimini shakllantirish borasida muayyan natijalarga erishildi. Sog'liqni saqlash – aholi sog'lig'ini muhofaza qilishga yo'naltirilgan ijtimoiy, iqtisodiy va tibbiy tadbirlar tizimi. Sog'liqni saqlash kasalliklarning oldini olish va davolash, sog'lom turmush va mehnat sharoitini yaratish, yuqori mehnat qobiliyatini va uzoq umr ko'rishni ta'minlashga qaratilgan umumiy tadbirlarni ko'zda tutadi; uning asosiy vazifasi bemorlarga zamonaviy, ixtisoslashgan hamda mos tarzda yordam ko'rsatishdan iborat. Keyingi ikki yilda Prezidentimizning sohaga oid 50 ta farmon, qaror va farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasining 70 dan ziyod qaror va farmoyishlari qabul qilindi. 6 ta yangi ilmiy-amaliy tibbiyot markazi tashkil etilib, ularning soni 16 taga yetdi. Xalqimizga yanada qulay bo'lishi uchun hududlarda ularning 10 ta filiali ish boshladi. Tuman va shahar shifoxonalarida 306 ta yangi ixtisoslashgan bo'limlar, 1 ming 200 ta tez tibbiy yordam shoxobchasi ochildi. Umuman olganda, tibbiyot sohasiga davlat byudjetidan 2017-yilga nisbatan 40 foiz ko'p mablag' ajratildi, kelasi yil sohaga qariyb 30 foiz ko'p mablag' yo'naltirish rejalashtirilgani qayd etildi.

So'nggi yillarda global miqyosda stomatologik kasalliklar, xususan tish yo'qotilishi va periodontal patologiyalar sog'liqni saqlash tizimi uchun muhim muammo sifatida qaralmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga

ko'ra, dunyo bo'yicha 3,5 milliarddan ortiq aholi turli darajadagi og'iz bo'shlig'i kasalliklaridan aziyat chekadi. Ularning sezilarli qismi og'iz-jag' jarrohligi va implantologik davolashga muhtoj hisoblanadi. Dental implantologiya yo'qolgan tishlarni tiklashning eng zamonaviy va samarali usuli bo'lib, u bemorning funksional, estetik va psixologik holatini yaxshilaydi. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish strategiyasi doirasida og'iz-jag' jarrohligi va implantologiyada zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurati, ularning klinik samaradorligi, ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati hamda istiqbollari chuqur tahlil qilinadi. CBCT, uch o'lchamli implant rejalashtirish, guided implant surgery va raqamli stomatologiya texnologiyalarining amaliy ahamiyati ilmiy ma'lumotlar asosida yoritiladi.

Kalit so'zlar: *og'iz bo'shlig'i jarrohligi, implantologiya, raqamli stomatologiya, CBCT, guided surgery, sog'liqni saqlash strategiyasi, O'zbekiston.*

Kirish

Tishlar inson salomatligining ajralmas qismi bo'lib, ularning yo'qolishi nafaqat og'iz bo'shlig'i faoliyatiga, balki butun organizm holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, tish yetishmovchiligi bo'lgan shaxslarda ovqatni to'liq chaynay olmaslik tufayli ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari rivojlanish xavfi 1,7 baravar, yurak-qon tomir kasalliklari xavfi esa 20–25 foizga yuqori bo'ladi. Bundan tashqari, tish yo'qotilishi insonning nutqi, yuz estetikasi va psixologik holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston aholisi orasida ham tish yo'qotilishi bilan bog'liq muammolar dolzarbligicha qolmoqda. Klinik kuzatuvlarga asoslanib aytish mumkinki, 40 yoshdan oshgan aholining qariyb 35–40 foizi kamida bitta tishini yo'qotgan bo'lib, 60 yoshdan keyin bu ko'rsatkich 60 foizdan oshadi. Shu sababli zamonaviy, uzoq muddatli va samarali davolash usullarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish strategiyasida quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilangan:

- tibbiy xizmat sifatini oshirish;

- zamonaviy texnologiyalarni joriy etish;
- profilaktik tibbiyotga e'tibor kuchaytirish;
- hududlar o'rtasidagi tibbiy xizmat tafovutini kamaytirish.

Dental implantologiya ushbu yo'nalishlarning barchasi bilan bevosita bog'liq. Chunki zamonaviy implantologik texnologiyalar: davolash sifatini oshiradi, asoratlarni xavfini kamaytiradi, uzoq muddatda sog'liqni saqlash xarajatlarini qisqartiradi, bemorning hayot sifatini yaxshilaydi.

O'zbekistonda og'iz bo'shlig'i jarrohligi va implantologiyaning hozirgi holati

Hozirgi kunda O'zbekistonda implantologiya asosan yirik shaharlarda joylashgan xususiy klinikalarda rivojlangan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, implantologik xizmatlarning 70–75 foizi Toshkent va yirik viloyat markazlarida amalga oshiriladi. Qishloq hududlarida esa bu ko'rsatkich 20 foizdan ham kam. Implantatsiya operatsiyalarida zamonaviy diagnostika vositalaridan foydalanish darajasi ham notekis taqsimlangan. Masalan, CBCT texnologiyasi barcha implantologik operatsiyalarning taxminan 45–50 foizida qo'llaniladi, holbuki rivojlangan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 90 foizdan yuqori.

Zamonaviy texnologiyalar va ularning klinik samaradorligi

Diagnostik aniqlik va xavfsizlik

CBCT implantologiyada aniq tashxis qo'yish va jarrohlik xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, CBCT qo'llanilmagan implantatsiya operatsiyalarida nerv shikastlanishi xavfi 2–3 baravar yuqori bo'ladi. CBCT asosida rejalashtirilgan operatsiyalarda esa implant muvaffaqiyat darajasi 95–98 foizni tashkil etadi.

Uch o'lchamli implant rejalashtirish. 3D rejalashtirish texnologiyasi individual anatomik xususiyatlarni hisobga olish imkonini beradi. Ilmiy ma'lumotlarga ko'ra, ushbu usul implantning noto'g'ri joylashuvi bilan bog'liq asoratlarni 30–40 foizga kamaytiradi.

Raqamli stomatologiya va CAD/CAM tizimlari. Raqamli texnologiyalar implant usti konstruksiyalarining aniqligini oshiradi. CAD/CAM yordamida tayyorlangan protezlarning moslashuv darajasi an'anaviy usullarga nisbatan 25–30 foizga yuqori bo'ladi.

Guided implant texnologiyasi va minimal invazivlik. Guided surgery texnologiyasi qo'llanilganda: yumshoq to'qima shikastlanishi 50 foizgacha kamayadi, og'riq va shish darajasi 40–55 foizga pasayadi, bemorlarning kundalik hayotga qaytish vaqti 2 baravar tezlashadi.

Ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik. Zamonaviy dental implantologiya faqat tibbiy emas, balki ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ham ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki:

- implantologik davolash bemorlarning hayot sifatini 60–70 foizga yaxshilaydi;
- qayta davolash va asoratlar kamayishi natijasida umumiy xarajatlar 20–30 foizga qisqaradi;
- mehnatga layoqatli aholi orasida ish unumdorligi oshadi.

O'zbekistonda zamonaviy dental implantologiya texnologiyalarni joriy etishda quyidagi muammolar mavjud:

- yuqori texnologik uskunalar narxining balandligi;
- malakali implantolog-jarrohlar yetishmasligi;
- qishloq hududlarida texnologik infratuzilmaning rivojlanmaganligi;
- doimiy ilmiy va amaliy treninglarning yetarli emasligi.

Ta'lim, kadrlar va ilmiy salohiyat. Bugungi kunda implantologiya bo'yicha:

- malakali mutaxassislar ehtiyoji yiliga 15–20 foizga oshmoqda;
- amaliy trening va simulyatsion ta'lim yetishmovchiligi saqlanib qolmoqda.

Strategik jihatdan:

- rezidentura dasturlarini rivojlantirish;
- raqamli simulyatsiya markazlarini tashkil etish;

- xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Muammolarni hal etish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

1. Davlat–xususiy sheriklik asosida zamonaviy implantologiya markazlarini tashkil etish.

2. Og‘iz bo‘shlig‘I jarrohligi va dental implantologiya bo‘yicha maxsus rezidentura va malaka oshirish dasturlarini joriy etish.

3. Qishloq hududlariga CBCT va raqamli rejalashtirish texnologiyalarini bosqichma-bosqich olib kirish.

4. Mahalliy implant tizimlari va biomateriallar ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali davolash narxini kamaytirish.

Barqaror rivojlanish modeli va kelajak istiqbollari

O‘zbekiston sharoitida implantologiyani rivojlantirish uchun bosqichma-bosqich model taklif etiladi:

1. Diagnostik infratuzilmani kuchaytirish (CBCT, 3D planning)
2. Kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash
3. Guided surgery va raqamli texnologiyalarni kengaytirish
4. Mahalliy implant tizimlari ishlab chiqarishni rivojlantirish
5. .Qishloq hududlarida xizmatlarni kengaytirish

Xulosa

Og‘iz bo‘shlig‘I jarrohligi va implantologiyada zamonaviy texnologiyalarni joriy etish O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish strategiyasining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu texnologiyalarni keng miqyosda joriy etish orqali og‘iz bo‘shlig‘ida jarrohlik davolash sifati oshiriladi, asoratlar kamayadi va aholining hayot sifati sezilarli darajada yaxshilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sog‘liqni saqlash tizimini yanada rivojlantirish va raqamlashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2022.

2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “Jarrohlik stomatologiyasi xizmatlarini takomillashtirish bo‘yicha metodik tavsiyalar”. – Toshkent, 2023.
3. Sattorova, D. (2023). IMPORTANCE OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING PHYSICS IN PART OF “ELECTRICITY AND MAGNETISM”. Science and innovation, 2(B10), 214-218.
4. Сатарова, Д. Г. (2014). СОЦИАЛЬНЫЙ ИДЕАЛ И ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ДЛЯ" ПОНИМАЮЩЕГО КОНТРОЛЯ". Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, (1), 106-108.
5. Gapporovna, S. D. (2023). Strategic Development of Humanistic Education and Medicine, Improvement of Ideas. Journal of Innovation, Creativity and Art, 121-122.
6. World Health Organization. Global Oral Health Status Report. WHO, 2022.
7. Misch C.E. Dental Implant Prosthetics. Elsevier, 2015.
8. Bornstein M.M. et al. CBCT in implant dentistry. Clinical Oral Implants Research, 2014.
9. Tahmaseb A. et al. Guided implant surgery accuracy. Journal of Dentistry, 2018.
10. Albrektsson T., Zarb G. Long-term implant success. International Journal of Oral & Maxillofacial Implants, 2019.
11. Joda T., Gallucci G. Digital dentistry workflow. International Journal of Oral Implantology, 2020.
12. O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish strategiyasi, rasmiy hujjatlar.
13. Parpiyeva, O. R. (2022). Melikuzieva Zulhumor Sherqozi qizi, Abdullaeva Umidahon Uktamjon qizi. INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES, THEIR NATURE, TYPES AND THEORETICAL FUNDAMENTALS//Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 123-126.

14. Парпиева, О. Р., & Хайриллов, Х. И. (2023). АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ УЧЕБНЫХ ИГР И СИМУЛЯЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОДГОТОВКЕ ВРАЧЕЙ. INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS, 2(18), 124-128.
15. Parpiyeva, O. R. (2022). Basics of a healthy lifestyle in the educational process. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 9, 89-94.
16. Rakhmanovna, P. O., & Tairovna, I. Z. (2023). INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES TYPES. Scientific Impulse, 1(10), 950-955.
18. Parpiyeva, O. R. (2022). TA'LIM OLUVCHILARNI FANLARNI O'ZLASHTIRISHGA QIZIQTIRISH USULLARI. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(22), 226-230